

Research Paper

Investigating the conceptual model of career guidance and entrepreneurship components incorporated in the content of the first secondary school textbooks

Ali Akbar Dahaghin¹, Kiumars Farahbakhsh², Atusa Klantar Hormozi², Ali Reza Sadeghi³

1. Ph.D Student in Counseling, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

2. Associate Professor, Counseling Department, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

3. Associate Professor, Curriculum Planning Department, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Citation: Dahaghin A.A, Farahbakhsh K, Klantar Hormozi A, Sadeghi A.R. Investigating the conceptual model of career guidance and entrepreneurship components incorporated in the content of the first secondary school textbooks. J of Psychological Science. 2022; 20(108): 2161-2180.

URL: <https://psychologicalscience.ir/article-1-1303-fa.html>

ORCID

doi 10.52547/JPS.20.108.2161

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Career Guidance,
Entrepreneurial
Competence,
Content Analysis,
first secondary school

Background: currently, due to the lack of career guidance program and entrepreneurship education in Iran first secondary school, the necessary preparations for the career path of students are done by incorporating these components in textbooks. Therefore, it is necessary to investigate the integrated model, which was neglected in previous studies

Aims: The aim of this study was to investigate the conceptual model of career guidance and entrepreneurship component integrated in the textbooks content of first secondary school.

Methods: This research used qualitative content analysis method to identify and extract components, and content analysis technique to organize the conceptual model. The statistical population was purposefully selected seventh to ninth grade textbooks for the 1400-99 academic year and samples including technology textbooks, three-level social studies, and seventh and eighth grade lifestyle

Results: 125 codes and 20 basic themes were extracted; Essential codes and themes were identified and validated by 13 counseling and entrepreneurship experts by CVR method. 89 codes and 19 essential basic themes identified in the following to 3 organizing themes (career choice readiness, entrepreneurial competencies and basic competencies) and the comprehensive theme of career readiness, conceptual model was organized. 46.07%, 34.83% and 56.18% of the codes in the seventh to ninth have been neglected. The themes of career choice readiness include: career information 12.99%, career and decision-making skills 6.96%, career attitude 2.09% and the entrepreneurial competencies of 19.03% in the content of the textbooks have been considered.

Conclusion: The results showed that a significant percentage of the essential themes are neglected and the components are embedded locally in the content of textbooks. The comparison of integration model with development models of career choice indicates the dominance of the immediate view over the developmental of career choice, Therefore, the integration model doesn't have the necessary efficiency in career readiness of students.

Received: 02 Jun 2021

Accepted: 19 Jul 2021

Available: 20 Feb 2022

* **Corresponding Author:** Kiumars Farahbakhsh, Associate Professor, Counseling Department, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

E-mail: kiiumars@yahoo.com

Tel: (+98) 9131154635

2476-5740/ © 2021 The Authors. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Career guidance is an inclusive term that has been used to describe a range of interventions including career education and counselling, that help people to move from a general understanding of life and work to a specific understanding of the realistic life, learning and work options that are open to them (ABCD, 2008). A variety of approaches, such as career development models, career guidance and education programs can provide knowledge, skills, and attitudes needed to career readiness. Gysbers (2013) believes that the behaviors and skills needed to achieve career readiness include: social competencies, diverse skills, positive work habits, personal qualities, personality and emotional states, and entrepreneurship.

EntreComp defines competence as “a set of knowledge, skills and attitudes” and “entrepreneurship” as “when you act upon opportunities and ideas and transform them into value for others” (Bacigalupo et al., 2016). In educational settings, entrepreneurship education on entrepreneurial competencies is focused on giving all students the opportunity to develop entrepreneurial ability (Palmer and Johansson, 2018). ICEE Progression Model (2018) considers students on a gradual journey of entrepreneurial learning that spends steps such as discovery, exploration and experimentation. According to Super career development theory (1990), secondary school students are in the process of growth and exploration. Hence, researches and experts have identified a good time for self-awareness, career exploration (Godbey and Gordon, 2019). Therefore, career guidance and entrepreneurship education programs in secondary school can significantly prepare students for successful entry into the changing, competitive and complex world of work.

Through the embedding approach, career guidance methods (Gysbers, 2008 and Collins and Barnes, 2017) and entrepreneurship education can be included in the curriculum. Infusion career guidance and personal development into all school subjects will

lead to better results in meeting the challenges ahead in the world of work (Hiebert, 2010).

A review of ITHACA Group (2019) International Experiences of incorporating career education indicates that the world's education systems have recently shown widespread interest in cross-curricular approaches to incorporating guidance and career education. At the primary and secondary school level, many European countries are pursuing entrepreneurship education through cross-curricular methods and incorporating entrepreneurship education with other subjects as the dominant approach in the formal curriculum of these countries (European Commission, 2012).

In the first secondary school, the Iranian educational system has been considered as the only method of guidance and entrepreneurship education for acquiring entrepreneurial competencies and career maturity through integration in textbooks. A review of the research background in Iran showed that in this area, no research has been conducted with emphasis on theories of career development and entrepreneurial competencies in elementary and secondary school.

Therefore, it is necessary to investigate the incorporated conceptual model in order to evaluate the efficiency and measure the degree of compliance with the comprehensive school development guidance programs and career development models, which were neglected in previous studies.

Thus, the present study raises this year what components of career guidance and entrepreneurship are incorporated into the content of secondary school textbooks? What can be the essential themes and components to integrate into the textbooks in question? What are the essential themes neglected? What is the conceptual model based on those components? And to what extent are the characteristics of the model consistent with theories of career choice?

Method

This research used qualitative content analysis method to identify and extract components, and content analysis technique to organize the conceptual model. The statistical population was purposefully selected seventh to ninth grade textbooks for the 1400-99 academic year and samples including

technology textbooks, three-level social studies, and seventh and eighth grade lifestyle. In the data collection and face validity section, 3 entrepreneurship experts and 2 counselling experts were used, and in the CVR validation section, a total of 13 experts in the field of consulting and entrepreneurship were used. Specialists had at least a doctorate and experience in teaching and research in the fields of counselling, curriculum planning and entrepreneurship.

Content analysis worksheets were used to collect textbook content and CVR content validity questionnaire was used for validation. In order to familiarize with the themes of career guidance and entrepreneurship, first related theme in the research literature were studied and extracted; Then, the codes and themes related to these components were identified by qualitative content analysis of textbooks and recorded in the content analysis worksheets. To prepare a more complete list, the proposed list was completed by providing a list of codes and themes extracted from the textbooks to 5 counselling and entrepreneurship experts, after several round-trip steps without removing the code or theme.

Finally, by refining the codes and themes, then combining them, a set of codes and themes (125 codes and 20 basic themes) were obtained, which were validated by CVR method. According to the Lawshe's Table, the minimum validity required for 13 people is at least 0.54. Therefore, components with a minimum of 0.54 agreement were selected. Out of 20 themes and 125 codes, 19 themes and 89 codes were deemed necessary from the point of view of experts. 89 codes and 19 essential basic themes identified in the following to 3 organizing themes (career choice readiness, entrepreneurial competencies and basic competencies) was organized. These three themes were provided in the form of career readiness competencies as a comprehensive theme to provide a conceptual model through Thematic analysis.

Results

The conceptual model of career guidance and entrepreneurship components of secondary school textbooks is given in Table 1 in the form of a comprehensive theme, three organizing themes, and 19 basic themes, with a frequency of seventh to ninth grade.

Table 1. Conceptual model of career guidance and entrepreneurship components of secondary school textbooks

comprehensive theme of career readiness competencies						
Organizing themes	Basic themes	frequency			Total frequency	Percentages of frequency
		9 th grade	8 th grade	7 th grade		
career choice readiness competencies	Career information	45	24	43	112	12/99%
	Career skills	21	9	8	38	4/41%
	decision making skills	1	21	0	22	2/55%
	Career attitude	7	8	3	18	2/09%
entrepreneurial competencies	Financial and economic literacy	7	7	27	41	4/76%
	Creative thinking	17	28	32	77	8/93%
	Opportunity recognition	1	1	3	5	0/58%
	Entrepreneurial attitude	8	17	16	41	4/76%
	Information and Communication Technology Literacy	14	16	25	55	6/38%
	Critical thinking	9	16	21	46	5/34%
	Problem-solving	7	9	13	29	3/36%
basic competencies	Planning skills	15	11	7	33	3/83%
	Communication skills	0	0	0	0	0/00%
	Teamwork skills	7	22	38	67	7/77%
	Leadership skills	0	0	0	0	0/00%
	Assertiveness skills	19	23	40	82	9/51%
	Emotional management	0	27	12	29	4/52%
	Self development	3	28	32	63	7/31%
	Professional ethics	25	26	33	94	10/90%
	*****	206	303	353	862	100/00%
Total frequency						

In order to describe and explain more precisely the two themes, career choice readiness competencies and entrepreneurial competencies were presented separately in Tables (2 and 3).

According to Table 2, the most frequent theme was career information with 12.99% and career choice skills with 0.12% was the least.

According to Table 7, the most frequent theme was creative thinking with 8.93% and opportunity recognition skills with 0.58% was the least.

Table 2. career choice readiness competencies of secondary school textbooks

Organizing themes	Basic themes	frequency			Total frequency	Percentages of frequency
		9 th grade	8 th grade	7 th grade		
career choice readiness competencies	Career information	45	24	43	112	12/99%
	Career exploration skills	8	5	2	15	1/74%
	Career information acquisition skills	3	3	4	10	1/16%
	Career self-awareness	9	1	2	12	1/39%
	career choice skills	1	0	0	1	0/12%
	decision making skills	1	21	0	22	2/55%
Career attitude		7	8	3	18	2/09%
Total frequency		*****				22/04%

Table 3. entrepreneurial competencies of secondary school textbooks

Organizing themes	Basic themes	frequency			Total frequency	Percentages of frequency
		9 th grade	8 th grade	7 th grade		
entrepreneurial competencies	Financial and economic literacy	7	7	27	41	4/76%
	Creative thinking	17	28	32	77	8/93%
	Opportunity recognition	1	1	3	5	0/58%
	Entrepreneurial attitude	8	17	16	41	4/76%
Total frequency		33	53	78	164	19/03%

Conclusion

In order to investigate the conceptual model of career guidance and entrepreneurship component integrated in the textbooks content of first secondary school, the themes approved by research experts were compared with theoretical perspectives and research literature. Also, the frequency of themes, codes and neglected themes and the trend of key themes (ascending / descending and continuity / discontinuity) in the content of textbooks were considered as indicators and explanations of the model.

The findings of the present study show that insufficient attention has been paid to the themes related to career choice readiness except for career information.

Despite the emphasis on career self-awareness according to experts in this research and most career choice theories such as trait-factor theories (self-knowledge in Parsons and Holland theory) and career development theories under headings such as self-concept, super development theory and Gottfredson (Patton and McMahon, 2006), little attention to career self-awareness in the content of 7th and 8th grade

textbooks is inconsistent with the views of experts in the present study and career theories. The neglect of career decision-making skills in the 7th grade and little attention in the 9th grade indicate that career components are not incorporated into textbooks based on theories of career development.

The results show that in theme of entrepreneurial competence, the most attention has been paid to creative thinking in the seventh and eighth grades and the least to opportunity recognition. Furthermore, the frequency of entrepreneurial competencies from the seventh to the ninth grade shows a downward trend, which is inconsistent with the entrepreneurial learning journey proposed in the ICEE Progression Model (2018). From 19 basic themes approved by experts, two basic themes of communication skills, leadership skills in the seventh to ninth grades; decision making skills in seventh grade, emotional management in ninth grade, all subcodes are neglected, also 46.07% of the codes in the seventh grade, 34.83% in the eighth grade and 56.18% in the ninth grade.

Overall, the results of model explanation showed that a significant percentage of the essential themes are neglected, the components are embedded locally in the content of textbooks, also little attention paid to career choice skills in seventh and eighth grade, so the comparison of integration model with career theories and models indicates the dominance of the immediate view over the developmental of career choice. On the other hand, little attention to the content of opportunity recognition and the downward trend of other themes of entrepreneurial competencies indicates that the integration model doesn't have enough efficiency in career readiness of students.

Very little empirical research in career guidance and entrepreneurship education, especially in secondary school, limited researchers in comparing research findings, and researchers had to compare them with career theories and models.

According to the results of the research, in order to improve the pattern of incorporation the essential components of guidance and entrepreneurship in the textbooks of the first secondary school, in order to improvement career readiness and entrepreneurial competencies, the following suggestions are also presented:

The incorporation of career guidance and entrepreneurship components in textbooks should be aligned with theories of career development.

Neglected themes: communication and leadership skills - as basic competencies - at all grades and decision-making skills - as the core of career choice - in the 7th grade, emotional management - as an influential factor in decision making skills - in the 9th grade, should be embedded in secondary textbooks' content.

In designing the goals of career and entrepreneurship education program to the concepts of entrepreneurial self-efficacy and Career decision-making self-efficacy as two key elements and predictors of entrepreneurial intention and career choice readiness should be considered by curriculum planning and school career guidance experts in the first secondary schools.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: The authors extracted this article from the PhD under No 548 date, 11.30.2020 in the Counseling Department, Allameh Tabataba'i University, Tehran.

Funding: This study was conducted as PhD thesis with no financial support.

Authors' contribution: The first author was the main author, the second was the supervisor and the third and fourth were the advisors.

Conflict of interest: The authors declare no conflicting interests for this study.

Acknowledgments: I would like to appreciate the supervisor, the advisors and the expert participants.

مقاله پژوهشی

واریسی الگوی مفهومی مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی تلفیق شده در محتوای کتب درسی دوره متوسطه

علی اکبر دهاقین^۱، کیومرث فرحبخش^{۲*}، آتوسا کلانتر هرمزی^۳، علیرضا صادقی^۳

۱. دانشجوی دکتری مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۲. دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۳. دانشیار، گروه برنامه درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

مشخصات مقاله

چکیده

کلیدواژه‌ها:

راهنمایی شغلی،
شایستگی کارآفرینی،
تحلیل محتوا،
دوره اول متوسطه

زمینه: در حال حاضر با توجه به فقدان برنامه راهنمایی شغلی و آموزش کارآفرینی در دوره متوسطه اول ایران، آمادگی‌های لازم برای مسیر شغلی دانش‌آموزان از طریق تلفیق این مؤلفه‌ها در کتب درسی انجام می‌شود. از این رو واریسی الگوی تلفیق ضروری به‌نظر می‌رسد که در مطالعات پیشین مغفول مانده است.

هدف: هدف پژوهش حاضر واریسی الگوی مفهومی مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی تلفیق شده در محتوای کتب درسی دوره متوسطه اول است.

روش: این پژوهش به روش تحلیل محتوای کیفی برای شناسایی و استخراج مؤلفه‌ها، و فن تحلیل مضمون برای سازماندهی و تبیین الگوی مفهومی استفاده شد. جامعه آماری کتب درسی پایه هفتم تا نهم سال تحصیلی ۹۹-۱۴۰۰ و نمونه پژوهش شامل کتب کاروفناوری، مطالعات اجتماعی سه پایه و تفکر و سبک زندگی پایه هفتم و هشتم، به‌طور هدفمند انتخاب شدند.

یافته‌ها: تعداد ۱۲۵ کد و ۲۰ مضمون پایه استخراج شد؛ کدها و مضامین ضروری توسط ۱۳ متخصص مشاوره و کارآفرینی به روش CVR اعتباریابی شدند. ۸۹ کد و ۱۹ مضمون پایه ضروری تشخیص داده شده در ادامه به ۳ مضمون سازمان‌دهنده (آمادگی انتخاب مسیر شغلی، شایستگی‌های کارآفرینی و شایستگی‌های بنیادی) و مضمون فراگیر آمادگی مسیر شغلی، سازمان‌دهی و الگوی مفهومی استخراج شد. ۴۶/۰۷، ۳۴/۸۳ و ۵۶/۱۸ درصد کدها به‌ترتیب در پایه‌های هفتم تا نهم مغفول مانده‌اند. به مضامین آمادگی انتخاب مسیر شغلی شامل: اطلاعات مسیر شغلی ۱۲/۹۹، مهارت‌های مسیر شغلی و تصمیم‌گیری ۶/۹۶ و نگرش شغلی ۲/۰۹ درصد؛ به شایستگی‌های کارآفرینی ۱۹/۰۳ درصد در محتوای کتب درسی نمونه پژوهش توجه شده است.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان داد درصد قابل توجهی از مضامین ضروری مغفول مانده و مؤلفه‌ها به‌صورت موضعی در محتوای کتب درسی گنجانده شده است. مقایسه الگوی تلفیق با مدل‌های رشدی انتخاب شغل، حاکی از غلبه دیدگاه آتی بر دیدگاه تکاملی انتخاب شغل است؛ ازاین‌رو الگوی تلفیق، کارآیی لازم را در آمادگی مسیر شغلی دانش‌آموزان ندارد.

دریافت شده: ۱۴۰۰/۰۳/۳۰

پذیرفته شده: ۱۴۰۰/۰۴/۲۸

منتشر شده: ۱۴۰۰/۱۲/۰۱

* نویسنده مسئول: کیومرث فرحبخش، دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

رایانامه: kiiumars@yahoo.com

تلفن: ۰۹۱۳۱۱۵۴۶۳۵

مقدمه

بررسی ادبیات راهنمایی شغلی نشان می‌دهد که نویسندگان در سراسر جهان از واژگان متنوعی معادل راهنمایی و مشاوره شغلی استفاده کرده‌اند؛ به عنوان مثال: گیچارد (۲۰۰۱) از واژه آموزش شغلی، پاتون و مک ماهون (۲۰۰۲) از کلمات راهنمایی حرفه‌ای و تحصیلی^۱ یا راهنمایی شغلی، ریچارد (۲۰۰۵) از عنوان برنامه‌های رشد شغلی استفاده کرده‌اند (گیزبرز، ۲۰۰۸)؛ و در استرالیا به‌طور کلی از واژه "رشد شغلی" به جای "راهنمایی شغلی" استفاده می‌شود (هولی، ۲۰۱۹). راهنمایی شغلی یک اصطلاح فراگیر است که معمولاً طیف وسیعی از مداخلات از جمله آموزش شغلی و مشاوره را توصیف می‌کند و به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا دانش، مهارت و نگرش را در تصمیم‌گیری در مورد گزینه‌های تحصیل و/یا کار خود توسعه دهند و از آن‌ها استفاده کنند (ABCD، ۲۰۰۸). برنامه‌های جامع مشاور مدرسه مانند: (گیزبرز، ۲۰۱۳)، مدل‌های رشد شغلی (مدل رشدی ایالت میشگان، ۲۰۱۸)، برنامه‌های راهنمایی و آموزش شغلی از طریق رویکردهای متنوع هماهنگ با/ (یا در قالب) برنامه درسی دانش، مهارت‌ها و نگرش‌های مورد نیاز برای رسیدن به موفقیت تحصیلی، آمادگی تحصیلی و شغلی، و رشد عاطفی/ اجتماعی دانش‌آموزان برای کسب آمادگی مسیر شغلی^۲ فراهم می‌کنند. گیزبرز (۲۰۱۳) معتقد است رسیدن دانش‌آموزان به مرز آمادگی شغلی یکی از اهداف برنامه‌های جامع مشاور مدرسه است. رفتارها و مهارت‌های مورد نیاز برای دستیابی به آمادگی مسیر شغلی شامل: شایستگی‌های اجتماعی، مهارت‌های متنوع، عادت‌های مثبت کار، کیفیت‌های شخصی، حالت‌های شخصیتی و هیجانی، و کارآفرینی هستند.

کارآفرینی به عنوان یکی از شایستگی‌های کلیدی برای دستیابی به آمادگی مسیر شغلی و یکی از گزینه‌های انتخاب مسیر شغلی در کانون توجه نظام‌های آموزشی کشورها قرار گرفته است. کارآفرینی فرآیند عمل به فرصت‌ها و ایده‌ها و تبدیل آن‌ها به ارزش برای دیگران است. ارزشی که ایجاد می‌شود می‌تواند مالی، فرهنگی یا اجتماعی باشد (سینای و گرایکینس، ۲۰۱۸). در محیط‌های آموزشی تأکید آموزش کارآفرینی بر

شایستگی‌های کارآفرینی معطوف به فرصت دادن به همه دانش‌آموزان جهت توسعه توانایی کارآفرینانه است (پالمر و جانسون، ۲۰۱۸). این روند در تمام سطوح آموزشی اروپا قابل مشاهده است، نظام‌ها و فرآیندهای مشابه را می‌توان در ایالات متحده مشاهده کرد. باور مشترک این است که شایستگی‌های کارآفرینی، به موفقیت آینده افراد در جامعه کمک خواهد کرد، صرف‌نظر از این که آن‌ها چه نوع کارهایی را انجام خواهند داد (هولگرن و فرام، ۲۰۰۵). از طرفی تیتل و ترزیدیس (۲۰۲۰) نیز معتقدند یکی از اهداف مهم آموزش کارآفرینی، آماده‌سازی دانش‌آموزان و دانشجویان برای توسعه شایستگی‌های عمیق کارآفرینی است. مدل پیشرفت گروه نوآوری آموزش کارآفرینی اروپا^۴ (۲۰۱۸) دانش‌آموزان را در حال سفر تکاملی یادگیری کارآفرینانه در نظر می‌گیرد که مراحل مانند کشف، کاوش و آزمایش کردن را متناسب با سن و دوره تحصیلی می‌گذارند. تمرکز آموزش کارآفرینی در دوره متوسطه اول، بر توسعه مهارت‌های بنیادی مانند توسعه مفهوم، حل مسئله، تصمیم‌گیری، شبکه‌سازی و توسعه خلاقیت، فنون ایده‌پردازی، حل خلاقانه مسائل نیز در کانون توجه باید باشد. آموزش انتخاب کردن، جویا شدن نظر دیگران و تحلیل ریسک در این سن مهم است. به نظر می‌رسد مدل پیشرفت گروه نوآوری آموزش کارآفرینی اروپا همانند برنامه‌ها و مدل‌های رشدی با الهام از نظریه‌های رشد شغلی، ضمن توجه به مراحل رشد، با انجام وظایف رشدی متناسب با همان دوره، سعی دارند به مرز آمادگی مسیر شغلی که به عقیده گیزبرز (۲۰۱۳) شامل شایستگی‌های کارآفرینی نیز می‌شود، دست یابند.

بر مبنای نظریه رشد شغلی سوپر (۱۹۹۰) دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مراحل رشد و کاوش قرار دارند. همچنین پژوهش‌ها و صاحب‌نظران دوره متوسطه اول را زمان مناسبی برای خودآگاهی، کاوش شغلی، یادگیری در مورد مشاغل بالقوه، و تدوین برنامه‌ای برای رسیدن به اهداف آینده معرفی کرده‌اند (گادبی و گوردون، ۲۰۱۹). دانش‌آموزان دوره متوسطه اول از توانایی‌های در حال توسعه مانند تفکر انتزاعی، علاقه به کار گروهی و یادگیری فعال از طریق سناریوهای مربوط به زندگی واقعی بهره می‌برند (انجمن آموزش فنی و حرفه‌ای، ۲۰۱۸). از این رو پایه‌های تحصیلی دوره متوسطه اول زمان کلیدی و مناسبی برای درگیر کردن دانش‌آموزان در مسیر

4. entrepreneurial learning journey

5. ACTE

1. educational and vocational guidance

2. Australian Blueprint for Career Development

3. career readiness

آمادگی شغلی و تحصیلی است. بنابراین اجرای برنامه‌های راهنمایی شغلی و آموزش کارآفرینی در دوره متوسطه اول به‌منظور کسب آمادگی مسیر شغلی می‌تواند علاوه بر هموار کردن مسیر انتخاب شغل تا حد قابل توجهی بستر لازم برای ورود موفقیت‌آمیز دانش‌آموزان را به دنیای کار متغیر، رقابتی و پیچیده فراهم کند.

به گزارش گیزبرز (۲۰۰۸) روش‌های راهنمایی و مشاوره شغلی متنوعی که در کشورهای مختلف استفاده می‌شود شامل:

- برنامه‌های جامع راهنمایی و مشاوره (مانند: آمریکا و برخی ایالت‌های کانادا)
 - به‌عنوان بخشی از برنامه درسی (مانند: هنگ کنگ)
 - تعبیه^۱ و اجرای برنامه‌های آموزش شغلی (مانند: استرالیا، دانمارک، فنلاند، آلمان، یونان و انگلیس) در برنامه درسی
- از طریق رویکرد تعبیه می‌توان روش‌های راهنمایی شغلی و آموزش شغلی در قالب برنامه درسی گنجانده.
- کولینز و بارنز (۲۰۱۷) گزارش کردند، مسیر تکامل شغلی در قالب برنامه درسی^۲ به سه شیوه قابل اجرا است:

- یادگیری مسیر شغلی به‌عنوان موضوع درسی
 - از طریق دیگر موضوعات و محتوای درسی
 - یادگیری از طریق فعالیت‌های یادگیری غیررسمی و داوطلبانه در راستای برنامه درسی
 - همچنین مک کالم (۲۰۱۹) رویکردهای یادگیری کارآفرینی در برنامه درسی به سه روش گزارش می‌کند:
 - به عنوان یک موضوع یا دوره جداگانه
 - به صورت تلفیق در دیگر موضوعات یا دوره‌ها
 - به عنوان یک فعالیت میان برنامه‌ای
- به عقیده مک کالم (۲۰۱۹) با توجه ماهیت عرضی^۳ یادگیری کارآفرینی، می‌تواند در هر موضوع و در هر سطح از تحصیل برگزار شود. همچنین آموزش شغلی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی راهنمایی شغلی واتس (۲۰۱۰)، از طریق تلفیق در دیگر موضوعات و محتوای درسی (کولینز و بارنز، ۲۰۱۷) قابل تلفیق در برنامه درسی است.

برجستاک؛ گرانت ایمارو و مک آلپین (۲۰۱۹) معتقدند تلفیق یادگیری توسعه مسیر شغلی در برنامه درسی از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. در صورت تزریق^۴ راهنمایی شغلی و رشد شخصی به همه موضوعات مدرسه نتیجه بهتری برای مقابله با چالش‌های پیش‌رو در دنیای کار بدست خواهد آمد (هیبرت، ۲۰۱۰). به‌علاوه از طریق رویکرد تعبیه، نویسندگان کتاب‌های درسی می‌توانند از معلمان در نقش تسهیل‌کننده برای ایجاد محیط یادگیری حمایت کنند. هولی، واتس، و دی اندروز (۲۰۱۵) معتقدند در مواردی که یادگیری شغلی و اشتغال، به‌طور مؤثر در موضوعات درسی تعبیه شده باشد، پیوندهای محکم بین مدرسه و دنیای پس از مدرسه ایجاد می‌شود.

یونسکو (۲۰۱۷) آموزش برای توسعه پایدار در حالت: به‌عنوان یک موضوع جداگانه در کنار سایر موضوعات درسی (مدل ضعیف) و تلفیق در سایر موضوعات درسی (مدل قوی) ارزیابی کرده است. در بسیاری از کشورها، مدارس قادر به انتخاب یکی از این مدل‌ها هستند. هر مدل موافقان و مخالفانی دارد. مدل یکپارچه (تزریق) در اصل جذاب است، اما در عمل پیاده سازی آن دشوار است، برای مؤثر بودن به سطح بالایی از هماهنگی و پشتیبانی نیاز دارد، به‌نظر می‌رسد در مواردی که برنامه درسی خود به صورت کاملاً یکپارچه ساخته شده باشد، بهترین نتیجه را خواهد داشت (واتس، ۲۰۰۱، ۲۰۰۹، برجستاک و همکاران، ۲۰۱۹). پژوهش‌های پیمایشی ضرورت تلفیق مداخلات آمادگی شغلی و تحصیلی در برنامه درسی ابتدایی را نشان دادند (اوگر، بلک هورست و وال، ۲۰۰۵؛ به نقل از ماریانی، برگر، کرنر و ساندلین، ۲۰۱۶). وود و کازوبوفسکی (۲۰۰۸) نیز تلفیق آمادگی شغلی و تحصیلی را در برنامه درسی سنتی ابتدایی را از طریق یک برنامه راهبردی توسعه شغلی توصیه کردند. از این‌رو برنامه راهنمایی و آموزش شغلی در کشورهایی مانند: جمهوری چک، استونی و سوئد، برنامه‌های آموزش شغلی در بیش‌تر یا همه موضوعات درسی تزریق می‌شوند (واتس، ۲۰۰۹).

به گزارش سولتان (۲۰۱۸) در هندبوک ارتقای کیفیت راهنمایی شغلی مدارس متوسطه اول، بسیاری از نظام‌های آموزشی در سطح بین‌المللی، آموزش شغلی را در برنامه درسی خود تعبیه کردند. پژوهشی که گروه

³. transversal

⁴. Infusion

¹. embedding

². careers in the curriculum

ایتاکا (۲۰۱۹) با بررسی تجارب بین‌المللی درمورد تلفیق راهنمایی و آموزش شغلی در برنامه درسی به سفارش وزارت آموزش و پرورش دولت استرالیا انجام دادند، حاکی از آن بود که نظام‌های آموزشی کشورهای مانند انگلستان و ایالت‌های بریتیش کلمبیا و اونتاریو کانادا، به تازگی علاقه گسترده‌ای به رویکردهای میان برنامه درسی^۱ نسبت به تلفیق راهنمایی و آموزش شغلی نشان داده‌اند. در سطح مدارس ابتدایی و متوسطه اول، بسیاری از کشورهای اروپایی (کمیسون اروپا، ۲۰۱۲) صریحاً به آموزش کارآفرینی اشاره می‌کنند و آموزش کارآفرینی به دو روش برنامه درسی متقاطع (میان برنامه‌ای) و تلفیق^۲ آموزش کارآفرینی در سایر موضوعات درسی، به‌عنوان رویکرد غالب برنامه درسی رسمی این کشورها در حال اجراست. به گزارش گروه ایتاکا (۲۰۱۹) در نظام آموزشی جدید فنلاند به‌دنبال تلفیق شایستگی‌های زندگی کاری و کارآفرینی با هدف نگرش مثبت به کار و زندگی کاری در دوره ابتدایی و بالاتر هستند.

بررسی پیشینه پژوهش‌های انجام شده در حوزه راهنمایی و آموزش شغلی در ایران، نشان داد که پژوهش‌های اندکی مانند، پژوهش رنج‌دوست، اصغرنژاد و عظیمی (۱۳۹۹) به تبیین مؤلفه‌های تربیت حرفه‌ای مبتنی بر شایستگی و تحلیل جایگاه آن در کتاب‌های درسی مربوط به شایستگی‌های غیرفنی دوره دوم متوسطه فنی و حرفه‌ای و کاردانش پرداخته‌اند و در دوره‌های ابتدایی، متوسطه اول و دوم پژوهشی در این حوزه مشاهده نشد.

در حوزه کارآفرینی، تعدادی پژوهش آموزش کارآفرینی در قالب طراحی الگوهای برنامه درسی یا محتوای مناسب آموزشی در دوره‌های آموزش عمومی اقدام کرده‌اند. نادری، مدرسی سر یزدی، سیف نراقی و احقر (۱۳۹۷) الگوی برنامه درسی کارآفرین محور در درس فارسی دوره ابتدایی؛ عزیزی و مختاری (۱۳۹۶) محتوای برنامه درسی کارآفرینی در دوره ابتدایی با رویکرد تلفیقی؛ آراستی، بهمنی و حسینی (۱۳۹۶) محتوای مناسب برای آموزش کارآفرینی در مقطع ابتدایی؛ نادری، دوراندیش و نراقی (۱۳۹۸) چارچوب برنامه درسی مبتنی بر شایستگی رشته مکانیک صنایع دوره دوم متوسطه اقدام کرده‌اند.

هدایتی، ملکی، صادقی و سعدی‌پور (۱۳۹۵) معتقدند که توجه به رویکردهایی مانند رویکرد شایستگی علاوه بر تشریح رابطه بین محیط‌های آموزشی و بازار کار می‌تواند به کاهش میان دانش‌آموختگان و نیازهای

بازار کار کمک کند. با این حال و با توجه به ضرورت اتخاذ رویکرد شایستگی در آموزش شغلی و کارآفرینی، پژوهشی در زمینه راهنمایی و آموزش شغلی و آموزش کارآفرینی با تأکید بر شایستگی‌های آمادگی مسیر شغلی و کارآفرینی که مبتنی بر نظریه‌های رشد شغلی و شایستگی‌های کارآفرینی در دوره ابتدایی و دوره متوسطه اول انجام نشده است.

در نظام آموزشی ایران حوزه تربیت و یادگیری کار و فن‌آوری یکی از یازده حوزه تربیت و یادگیری در برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران که در طول ۱۲ سال، از پایه اول ابتدایی تا پایان دوره آموزش متوسطه به صورت تلفیقی یا درس مستقل (متوسطه دوم) آموزش داده می‌شود. بر اساس برنامه درسی ملی ایران حوزه تربیت و یادگیری کار و فناوری با هدف کسب شایستگی کارهای مورد نیاز زندگی و دنیای کار طراحی و تدوین شده است (برنامه درسی ملی ایران، ۱۳۹۱). در دوره متوسطه اول کسب شایستگی‌های کارآفرینی، فناوری اطلاعات، بلوغ حرفه‌ای، کار در مشاغل از طریق تلفیق در دیگر موضوعات درسی به‌ویژه کتاب‌های کاروفناوری، مطالعات اجتماعی و تفکر و سبک زندگی در برنامه درسی مورد توجه قرار گرفته است.

اهمیت حیاتی موضوع آمادگی مسیر شغلی دانش‌آموزان در ادامه موفقیت آمیز مسیر شغلی و ورود به دنیای کار (در نقش کارمند، کارگر، کارفرما یا کارآفرین) نظام‌های آموزشی توسعه یافته دنیا را بر آن داشته که از طریق روش‌ها و رویکردهای متنوع یا ترکیبی از آن‌ها مانند: برنامه‌های جامع و رشدی راهنمایی و مشاور مدرسه، برنامه‌های آموزش شغلی و آموزش کارآفرینی (با یکی از سه رویکرد رایج یا ترکیبی از آن‌ها) بستر لازم برای دانش‌آموزان خود را فراهم آورند. هم اکنون نه تنها هیچ‌گونه برنامه راهنمایی شغلی و آموزش کارآفرینی در برنامه درسی فعلی نظام آموزشی ایران در دوره ابتدایی و دوره متوسطه اول به‌صورت مستقل وجود ندارد بلکه علی‌رغم حضور مشاوران در دوره متوسطه اول، خدمات راهنمایی و مشاوره با چالش‌های جدی روبرو است.

درحال حاضر با توجه به فقدان برنامه راهنمایی شغلی و آموزش کارآفرینی در دوره متوسطه اول ایران، آمادگی‌های لازم برای مسیر شغلی دانش‌آموزان تنها از طریق تلفیق این مؤلفه‌ها در موضوعات درسی به‌ویژه کاروفناوری، تفکر و مطالعات اجتماعی در حال انجام است. ازاین‌رو

^۱. cross-curricular approaches

^۲. incorporating

کشف و استخراج الگوی مفهومی مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی به روش تحلیل محتوای کیفی متون، ضمن آشکار کردن نقشه مفهومی تلفیق، وضعیت این مؤلفه‌ها را در ابعاد گوناگون، در اختیار پژوهشگران و ذی‌نفعان (متخصصان مشاوره مدرسه و شغلی، برنامه‌ریزان درسی و نویسندگان کتاب‌های درسی، مشاوران و معلمان مدرسه) به‌منظور ارتقای آمادگی مسیر شغلی دانش‌آموزان می‌گذارد. همچنین واری الگوی مفهومی مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی تلفیق شده در محتوای کتب درسی دوره متوسطه اول به‌منظور ارزیابی کارایی و سنجش میزان همخوانی الگوی مفهومی با برنامه‌های راهنمایی جامع رشدی مدرسه و مدل‌های رشد شغلی، ضروری به‌نظر می‌رسد که در مطالعات پیشین مغفول مانده است.

در همین راستا در پژوهش حاضر این سؤال‌ها مطرح می‌شود که در محتوای کتاب‌های درسی دوره متوسطه اول چه مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی تلفیق شدند؟ مضامین و مؤلفه‌های ضروری برای تلفیق در کتاب‌های درسی مورد نظر چه می‌تواند باشد؟ مضامین ضروری مغفول در کتاب‌های مورد پژوهش کدام است؟ الگوی مفهومی مبتنی بر آن مؤلفه‌ها چیست؟ و تا چه میزان ویژگی‌های الگو با نظریه‌های انتخاب مسیر شغلی همخوان است؟

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: پژوهش حاضر به روش تحلیل محتوای کیفی برای شناسایی و استخراج مؤلفه‌ها و از روش تحلیل مضمون مبتنی بر مدل براون و کلارک (۲۰۰۶) برای سازماندهی و تبیین الگوی مفهومی استفاده شد. به‌منظور آشنایی عمیق‌تر با مضامین راهنمایی شغلی و کارآفرینی، ابتدا مضامین مرتبط با مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی در برنامه‌های جامع راهنمایی مدرسه، برنامه‌های و مدل‌های رشد شغلی، آموزش شغلی، آموزش کارآفرینی، برنامه درسی کارآفرینی، فهرست‌های آمادگی مسیر شغلی، جداول و فهرست‌های طبقه‌بندی شده شایستگی‌های کارآفرینی به کمک روش تحلیل اسنادی از متون نظری و پیشینه پژوهشی احصا؛ سپس کدها و مضامین مرتبط با این مؤلفه‌ها به روش تحلیل محتوای کیفی کتب درسی نمونه پژوهش، شناسایی و در کاربرگ‌های تحلیل محتوا ثبت شدند. جامعه آماری در بخش تحلیل محتوا، کتاب‌های درسی دوره

اول متوسطه و در بخش خبرگان شامل متخصصان مشاوره، برنامه‌ریزی درسی و کارآفرینی بودند.

نمونه پژوهش در بخش تحلیل محتوای کتب درسی شامل کتاب‌های کار و فناوری، مطالعات اجتماعی سه پایه و کتاب‌های تفکر و سبک زندگی پایه‌های هفتم و هشتم مقطع متوسطه اول سال تحصیلی ۹۹-۱۴۰۰ در مجموع (۸ جلد کتاب) که بیش‌ترین ارتباط را به‌لحاظ اهداف و محتوا، فعالیت‌های یادگیری و ارزشیابی با مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی دارند، به‌طور هدفمند انتخاب شدند. در بخش گردآوری داده‌ها و تعیین روایی صوری از ۳ خبره کارآفرینی و ۲ متخصص مشاوره به روش هدفمند در نظر گرفته شدند. متخصصان کارآفرینی از بین اساتید هیات علمی با حداقل درجه علمی استادیاری دارای سوابق آموزش و پژوهش در زمینه کارآفرینی؛ و متخصصان مشاوره دارای حداقل مدرک دکتری با بیش از ۲۵ سال سابقه فعالیت در زمینه مشاور مدرسه بودند. در اعتبارسنجی CVR در مجموع از نظرات ۱۳ متخصص حوزه مشاوره و کارآفرینی استفاده شد. متخصصان حوزه مشاوره از بین فارغ‌التحصیلان رشته مشاوره با داشتن حداقل ۵ سال سابقه تدریس در دانشگاه یا فعالیت‌های حوزه مشاوره مدرسه با داشتن حداقل مدرک دکتری؛ در رشته‌های برنامه‌ریزی درسی و مدیریت داشتن حداقل مدرک دکتری و سابقه کار آموزشی و پژوهشی در حوزه کارآفرینی و متخصصان کارآفرینی از فارغ‌التحصیلان رشته‌های کارآفرینی و مدرسین آموزش کارآفرینی برگزیده شدند.

ب) ابزار

برای گردآوری اطلاعات از محتوای کتب درسی از کاربرگ‌های تحلیل محتوا و در اعتبارسنجی از پرسشنامه بررسی روایی محتوایی CVR استفاده شد.

به‌منظور تهیه فهرست کامل‌تر، با ارائه فهرست کدها و مضامین مستخرج از کتاب‌های درسی به ۵ متخصص مشاوره و کارآفرینی، پس از چند مرحله رفت و برگشت بدون حذف کد یا مضمون، فهرست پیشنهادی تکمیل شد. در نهایت با پالایش کدها و مضامین، سپس ترکیب و تلفیق آن‌ها، مجموعه ای از کدها و مضامین (۱۲۵ کد و ۱۹ مضمون پایه) به‌دست آمد که به روش CVR اعتبارسنجی شدند. در این پرسشنامه از متخصصان خواسته شد تا نظر خود را در مورد مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی ضروری (با

تأکید بر آمادگی‌های مسیر شغلی و شایستگی‌های کارآفرینی) برای تلفیق در کتب درسی دوره متوسطه اول با انتخاب یکی از گزینه «مفید و ضروری است، مفید است ولی ضروری نیست» ارائه دهند. در نتیجه فهرستی از کدها و مضامین ضروری راهنمایی شغلی و کارآفرینی برای سازماندهی در قالب مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر برای ارائه الگوی مفهومی به روش تحلیل مضمون فراهم شد.

گام‌های اجرای تحلیل مضمون کتب درسی و استخراج الگوی مفهومی: گام اول: آشنا شدن با مضامین مرتبط با مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی از طریق مرور ادبیات که مستلزم توجه به فرصت‌ها و دام‌های ناشی از مرور ادبیات در فرآیند تحقیق است.

استفاده از ادبیات نظری به‌عنوان یک منبع داده در کنار دیگر منابع ضمن کمک به جمع‌آوری داده‌ها و درک بهتر از پدیده مورد بررسی، منجر به آگاهی بیش‌تر نسبت به موضوع با افزایش حساسیت نسبت به روابط ضمنی میان متغیرهای تحقیق شده و درک مناسبی از تحلیل داده‌های جدید و رسیدن به اهداف اصلی تحقیق را پدید می‌آورد. دام‌هایی که پژوهشگر باید نسبت به آن‌ها حساس و آگاه باشد، شامل جمع‌آوری صرف داده‌های مرتبط با ادبیات نظری؛ ممانعت از عرضه ایده‌های جدید و تحمیل ساختارهای نظری موجود به تحلیل‌های تحقیق هستند (تیومرز و کارسن، ۲۰۱۱؛ به نقل از عابدی جعفری، تسلیمی، فقیهی و شیخ‌زاده، ۱۳۹۰).

گام دوم: تهیه فهرست اولیه از مضامین مرتبط با مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی در قالب واحدهای تحلیل (جمله، پاراگراف، تصویر و یا تکلیف) از طریق بررسی محتوی تمام صفحات کتب درسی نمونه پژوهش (مقدمه و محتوای دروس، تصاویر، پرسش‌ها، فعالیت‌های یادگیری و ارزشیابی) و صورت‌بندی همزمان کدهای اولیه در کاربرگ فهرست واری و ثبت فراوانی هر کد (به‌صورت جدول سه ستونه حاوی مصادیق، کد اولیه و فراوانی)

گام سوم: شناسایی و تشکیل مضامین پایه؛ پس از تهیه فهرست طولانی از کدهای مختلف و تجزیه و تحلیل کدهای اولیه مختلف و با در نظر گرفتن تفاوت‌ها و تشابهات کدهای اولیه، کدهای مشابه ترکیب و تلفیق و مضمون پایه را تشکیل می‌دهند و در کاربرگ جداگانه (به‌صورت جدولی سه ستونه شامل کد اولیه، فراوانی، مضمون پایه) ثبت شد.

گام چهارم: پس از استخراج مضامین هر کتاب درسی، مجموع مضامین مستخرج از کتب درسی نمونه پژوهش و مضامین مستخرج از متون همراه با کدهای مربوطه و کدها و مضامین پیشنهادی متخصصان در جدولی گردآوری شدند، به لحاظ واقعی بودن مضمون پیشنهادی (حذف مضامین غیر واقعی)، هم‌پوشانی (تلفیق یا تفکیک مضامین در صورت لزوم) به کمک متخصصان غربال و پالایش، سپس مجموع مضامین و کدهای مربوطه در جدولی گردآوری و فهرست شدند.

گام پنجم: بررسی مضامین ضروری از دیدگاه متخصصان مشاوره، برنامه ریزی درسی و کارآفرینی از طریق پرسشنامه روایی محتوایی CVR.

گام ششم: سازماندهی مضامین در قالب مضامین پایه، مضامین سازمان‌دهنده و فراگیر به صورت جدولی و تدوین الگوی مفهومی مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی.

گام هفتم: توصیف آماری مضامین به‌صورت نمودارهای ستونی، تبیین الگوی مفهومی.

استفاده از روش تحلیل مضمون در سازماندهی کدها و مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر، ضمن آشکار کردن مضامین آشکار و نهان مؤلفه های راهنمایی و کارآفرینی، امکان تجزیه و تحلیل، توصیف و تفسیر کیفی داده‌ها بر مبنای نظریه‌های شغلی، برنامه‌های آموزش کارآفرینی فراهم می‌کند.

پس از شناسایی کدها و مضامین پایه، میزان توافق متخصصان به روش CVR بر اساس جدول لاوشی انجام شد. بر اساس جدول لاوشی حداقل روایی مورد نیاز برای ۱۳ نفر حداقل ۰/۵۴ است. بنابراین مؤلفه‌های حداقل دارای ۰/۵۴ میزان توافق بودند انتخاب شدند. از ۲۰ مضمون و ۱۲۵ کد، ۱۹ مضمون و ۸۹ کد از دیدگاه متخصصان ضروری تشخیص داده شدند.

یافته‌ها

در جدول ۱ نمونه‌هایی از مصادیق (جمله، پاراگراف، مضمون، فعالیت، تصویر) و کدهای اولیه مرتبط با مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی، مستخرج از محتوای کتب درسی آمده است.

جدول ۱. نمونه مصادیق و کدهای اولیه

مصادیق (جمله، پاراگراف، مضمون، فعالیت، تصویر)	کد (مضمون فرعی)
با راهنمایی معلم، یکی از اعضای خانواده دانش‌آموزانی که در امور تولید یا توزیع و فروش یک کالا فعالیت می‌کند به کلاس دعوت کنید تا درباره کار خودش و مراحل و چگونگی آن برای شما توضیح دهد. مطالعات پایه هفتم ص ۵۰	توانایی کسب اطلاعات شغلی
وقتی گردشگران به ناحیه‌ای سفر می‌کنند در آن ناحیه شغل‌های مختلفی ایجاد می‌شود؛ برای مثال هتل داری، دفاتر فروش بلیت، دفاتر حمل و نقل، فروش صنایع دستی و غذاها و شیرینی‌های محلی. مطالعات پایه هفتم ص ۹۹	آشنایی با مشاغل و فرصت‌های شغلی
جداول خود ارزیابی (قضاوت در مورد عملکرد خود با ارائه و ثبت دلایل و مستندات در جدول) کاروفناوری پایه هشتم ص ۹۶	توانایی جمع‌آوری شواهد، دلایل و مدارک برای یک قضاوت و نتیجه‌گیری
آیا تاکنون به دبستگی‌ها، توانایی‌ها و مهارت‌های خود در زمینه کار آینده اندیشیده‌اید؟ کاروفناوری پایه هفتم ص ۵۴	مهارت‌های خودآگاهی مسیر شغلی

۱۲۵ کد، مجموعه‌ای از ۲۰ مضمون پایه به‌دست آمده که به روش CVR اعتبارسنجی شدند. به دلیل طولانی بودن فهرست کامل مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی تأیید شده توسط متخصصان، تعدادی از آن‌ها، میزان توافق، وضعیت (تأیید یا عدم تأیید) در جدول ۳ آمده است. مطابق جدول لاوشی حداقل روایی مورد نیاز برای ۱۳ نفر حداقل ۰/۵۴ است.

تعداد ۹۶ کد (مضمون فرعی) راهنمایی شغلی و کارآفرینی تلفیق شده در محتوای کتاب‌های درسی از طریق تحلیل محتوای کیفی کتاب‌های نمونه پژوهش شناسایی و استخراج شدند، که در جدول ۲ آمده است. به فهرست استخراج شده از محتوای کتاب‌های درسی با ارائه به ۵ متخصص مشاوره و کارآفرینی، پس از چند مرحله رفت و برگشت بدون حذف کدهای موجود، مضامین جدیدی افزوده و با ۱۲۵ کد تکمیل شد. با ترکیب و تلفیق

جدول ۲. کدهای مستخرج از محتوای کتاب‌های درسی نمونه پژوهش

آشنایی با مشاغل و فرصت‌های شغل، آشنایی با واژگان شغلی، بهداشت و ایمنی شغلی، آشنایی با انواع کسب و کار، آشنایی با مراحل کسب و کار، آشنایی با مسیرها و محیط‌های تحصیلی شغلی، آشنایی با کارآفرینی به عنوان گزینه شغلی، آشنایی با دنیای کار / محیط‌های شغلی، آشنایی با نقش‌ها و تکالیف مسیر شغلی، آشنایی با عوامل محیطی و نیازهای جامعه، آشنایی با عوامل انتخاب مسیر شغلی، توانایی کسب اطلاعات از پایگاه داده‌ها و اینترنت، کتابخانه‌های دیجیتال، آشنایی با مفاهیم فناوری اطلاعات و ارتباطات، توانایی کار با رایانه و نرم‌افزارهای کاربردی، آشنایی با نرم‌افزارهای کاربردی، آشنایی با مفاهیم مالی و کسب و کار، درک عوامل بازار، شیوه‌های تأمین مالی و کسب درآمد، آشنایی با مفاهیم بازاریابی، توانایی انجام محاسبات مالی، آموزش مفاهیم مهارت‌های ارتباطی، توانایی سازگاری با دیگران توانایی همکاری گروهی، توسعه تفکر سیستمی، آشنایی با قواعد کارگروهی، آشنایی با ویژگی‌ها و سبک‌های رهبری، توانایی ابراز بیان احساسات و عقاید، مهارت نه گفتن، غلبه بر ترس صحبت کردن در جمع، مهارت‌های کاوش شغلی، توانایی گزارش نویسی و مستندسازی، توانایی کسب اطلاعات شغلی، مهارت‌های خودآگاهی، توانایی نوشتن طرح کسب و کار، توانایی انتخاب مسیر شغلی، مهارت طراحی و ساخت محصول جدید، مهارت ارائه و ثبت اثر، امانت داری، مدیریت منابع، مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی، وظیفه‌شناسی، رعایت حقوق مصرف‌کننده، رعایت آداب و شرایط کار، تعهد به ارائه خدمات با کیفیت بالا، آموزش و آشنایی با مهارت انتخاب و تصمیم‌گیری، جمع‌آوری اطلاعات درباره موضوع، اولویت‌بندی با در نظر گرفتن همه جوانب، توجه به نتایج و پیامدها انتخاب و تصمیم‌گیری، توانایی انتخاب بهترین گزینه، ارزیابی تصمیم و فرآیند، توانایی برنامه‌ریزی و اجرا، توانایی برنامه‌ریزی برای رسیدن اهداف شخصی، توانایی برنامه‌ریزی برای رسیدن اهداف گروه، هدف‌گزینی، مدیریت اهداف و زمان، آموزش مهارت‌های برنامه‌ریزی، دیدن و کشف فرصت‌ها، مهارت شناسایی، ارزیابی و مدیریت ریسک، عمل به فرصت، دلایل و مدارک برای یک قضاوت و نتیجه‌گیری، توانایی بررسی اطلاعات از دیدگاه‌های مختلف برای قضاوت و نتیجه‌گیری، توانایی نقد و بررسی اطلاعات، فرضیه‌ها پیشین، مسائل و راه‌حل‌های موجود، توانایی ارزیابی خود و دیگران با پرهیز از سوگیری (غرض، تعصب) در قضاوت، توانایی تحلیل و استدلال، آموزش و آشنایی با مهارت حل مسئله، مهارت تعریف و شناسایی مسئله، توانایی بررسی و ارزیابی راه‌حل‌های مسئله، استخراج راه‌حل مناسب، توانایی دیدن و برقراری ارتباط بین عناصر به گونه‌ای متفاوت از وضعیت موجود، توانایی خلق راه‌حل‌ها و اهداف جدید، آموزش روش‌ها و فنون پرورش خلاقیت، به کارگیری تکنیک‌ها و روش‌های تقویت خلاقیت (بارش مغزی، الگوگیری از طبیعت و...)، آشنایی و معرفی مفاهیم مرتبط با تفکر خلاق، درک اهمیت انتخاب مسیر شغلی و عوامل آن، ایجاد نگرش مثبت به اشتغال، توجه به موفقیت شغلی، درک اهمیت مشاغل برای فرد و جامعه، توجه به خلاقیت، نوآوری، کارآفرینی، آشنایی با نقش و اهمیت کسب و کار در اقتصاد، نگرش مثبت به ایجاد کسب و کار مستقل و ارزش آفرینی، توجه به ویژگی‌های فردی کارآفرین، توانایی مدیریت هیجان در روبرو شدن با مسائل، آموزش شناسایی نشانه‌ها و عوامل بروز هیجان، آموزش مدیریت هیجان، آموزش مهارت‌های توسعه خود، رشد خودآگاهی، تقویت عزت‌نفس، تقویت خودباوری (اعتماد به نفس) و بهبود خودپنداره

جدول ۳. مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی و میزان توافق متخصصان

وضعیت	میزان توافق		مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی
	تأیید	عدم تأیید	
	*	۰/۹۹	آشنایی با واژگان (شغلی، کارآفرینی و مفاهیم مرتبط)
	*	۰/۳۳	آشنایی و معرفی ابزار سنجش شغلی
	*	۰/۹۹	آشنایی با مسیرها و محیط‌های تحصیلی شغلی
	*	۰/۸۴	آشنایی با کارآفرینی به عنوان یک گزینه شغلی
	*	۰/۸۴	آشنایی با دنیای کار / محیط‌های شغلی
	*	۰/۸۴	آشنایی با مشاغل و فرصت‌های شغلی
	*	۰/۲۳	آشنایی با قوانین، ایمنی و بهداشت محیط کار
	*	۰/۸۴	آشنایی با انواع کسب و کار
	*	۰/۵۴	آشنایی با مراحل کسب و کار
	*	۰/۸۴	آشنایی با انواع کسب و کار
	*	۰/۵۴	آشنایی با مراحل کسب و کار
	*	۰/۲۷	آشنایی با نقش‌ها و تکالیف مسیر شغلی
	*	۰/۶۳	آشنایی با عوامل محیطی و نیازهای جامعه در انتخاب رشته تحصیلی شغلی
	*	۰/۸۱	آشنایی با عوامل فردی در طرح‌ریزی مسیر شغلی
	*	۰/۳۸	آشنایی با نرم‌افزارهای کاربردی، پایگاه داده‌ها و اینترنت، کتابخانه‌های دیجیتال، رایانه
	*	۰/۵۴	توانایی کار با رایانه و نرم‌افزارهای کاربردی
	*	۰/۳۸	آشنایی با مفاهیم و ابزار فناوری اطلاعات و ارتباطات

های آمادگی مسیر شغلی به عنوان مضمون فراگیر طبقه‌بندی شدند. الگوی مفهومی مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی کتاب‌های دوره متوسطه اول در جدول ۴ در قالب یک مضمون فراگیر و سه مضمون سازمان‌دهنده و ۱۹ مضمون پایه به تفکیک فراوانی پایه هفتم تا نهم آمده است.

مضامین مهارت‌های ارتباطی (توانایی همدلی، گوش دادن فعال، بازخورد دادن و گفت و گو) و مهارت‌های رهبری (توانایی پشتیبانی و حمایت‌گری از اعضای گروه، توانایی ایجاد انگیزه در گروه، توانایی متقاعدسازی) در محتوای کتاب‌های درسی مغفول مانده‌اند. جدول ۴ الگوی مفهومی مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی محتوای کتاب‌های دوره متوسطه اول را نشان می‌دهند.

جدول ۵، ضمن توصیف کلی مضامین سازمان‌دهنده راهنمایی شغلی و کارآفرینی پایه‌های هفتم تا نهم فراوانی هر مضمون و نسبت درصد فراوانی آن مضمون به فراوانی را بیان می‌کند.

از مجموع ۱۲۵ کد، تعداد ۳۶ کد و تنها یک مضمون پایه (مهارت‌های کاوشگری) از ۲۰ مضمون پایه ضروری تشخیص داده نشدند و ۸۹ کد مورد توافق متخصصان قرار گرفت که ۶۹ مضمون ضروری آن در محتوای کتاب‌های درسی شناسایی و ۲۰ کد در محتوای کتاب‌های درسی نمونه پژوهش مغفول مانده‌اند.

با تجزیه و تحلیل کدها، سپس ترکیب و تلفیق ۸۹ کد استخراج شده ۱۹ مضمون پایه (اطلاعات مسیر شغلی، سواد فناوری اطلاعات و ارتباطات، سواد مالی و اقتصادی، مهارت‌های ارتباطی، مهارت کارگروهی، مهارت‌های جرأت‌ورزی، مهارت رهبری، مهارت‌های مسیر شغلی، اخلاق حرفه‌ای، مهارت انتخاب و تصمیم‌گیری، مهارت شناسایی، ارزیابی و عمل به فرصت، مهارت برنامه‌ریزی، مهارت تفکر انتقادی، تفکر خلاق، مهارت‌های توسعه حل مسئله، توسعه نگرش شغلی، نگرش کارآفرینی، مدیریت عاطفی، توسعه خود) و با در نظر گرفتن وجوه مشترک و تمایز اهداف راهنمایی شغلی و آموزش کارآفرینی، ۱۹ مضمون پایه در ۳ مضمون سازمان‌دهنده شایستگی‌های آمادگی انتخاب مسیر شغلی، شایستگی‌های کارآفرینی و دیگر شایستگی‌های پایه و این ۳ مضمون در قالب شایستگی

جدول ۴. الگوی مفهومی مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی کتاب‌های دوره متوسطه اول

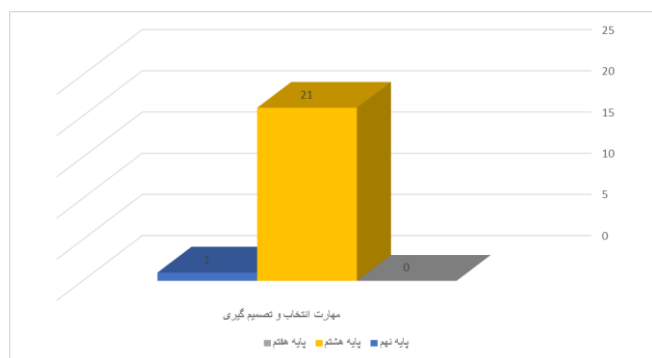
شایستگی‌های آمادگی مسیر شغلی (مضمون فراگیر)						
مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	فراوانی			فراوانی کل	درصد فراوانی
		پایه نهم	پایه هشتم	پایه هفتم		
شایستگی‌های	اطلاعات مسیر شغلی	۴۵	۲۴	۴۳	۱۱۲	٪۱۲/۹۹
آمادگی انتخاب	مهارت‌های مسیر شغلی	۲۱	۹	۸	۳۸	٪۴/۴۱
مسیر	مهارت انتخاب و تصمیم‌گیری	۱	۲۱	۰	۲۲	٪۲/۵۵
شغلی	نگرش شغلی	۷	۸	۳	۱۸	٪۲/۰۹
	سواد مالی و اقتصادی	۷	۷	۲۷	۴۱	٪۴/۷۶
شایستگی‌های	مهارت تفکر خلاق	۱۷	۲۸	۳۲	۷۷	٪۸/۹۳
کارآفرینی	مهارت شناسایی فرصت	۱	۱	۳	۵	٪۰/۵۸
	نگرش کارآفرینی	۸	۱۷	۱۶	۴۱	٪۴/۷۶
	سواد فناوری اطلاعات و ارتباطات	۱۴	۱۶	۲۵	۵۵	٪۶/۳۸
	مهارت تفکر انتقادی	۹	۱۶	۲۱	۴۶	٪۵/۳۴
	مهارت حل مسئله	۷	۹	۱۳	۲۹	٪۳/۳۶
	مهارت برنامه‌ریزی	۱۵	۱۱	۷	۳۳	٪۳/۸۳
شایستگی‌های بنیادی	مهارت‌های ارتباطی	۰	۰	۰	۰	٪۰/۰۰
آمادگی	مهارت‌های کارگروهی	۷	۲۲	۳۸	۶۷	٪۷/۷۷
مسیر شغلی	مهارت‌های رهبری	۰	۰	۰	۰	٪۰/۰۰
	مهارت‌های جرات ورزی	۱۹	۲۳	۴۰	۸۲	٪۹/۵۱
	مدیریت عاطفی	۰	۲۷	۱۲	۲۹	٪۴/۵۲
	توسعه خود	۳	۲۸	۳۲	۶۳	٪۷/۳۱
	اخلاق حرفه‌ای	۲۵	۲۶	۳۳	۹۴	٪۱۰/۹۰
مجموع فراوانی	*****	۲۰۶	۳۰۳	۳۵۳	۸۶۲	٪۱۰۰/۰۰

جدول ۵. مضامین سازمان‌دهنده شایستگی‌های آمادگی مسیر شغلی

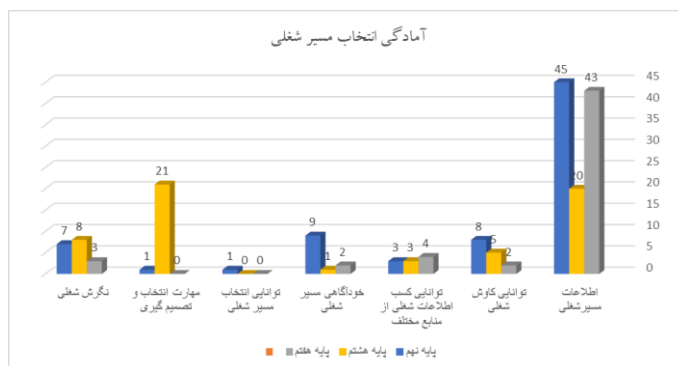
مضامین سازمان‌دهنده	پایه نهم	پایه هشتم	پایه هفتم	فراوانی کل	درصد فراوانی
شایستگی‌های آمادگی	۷۴	۶۲	۵۴	۱۹۰	٪۲۲/۰۴
شایستگی‌های آمادگی	۳۳	۵۳	۷۸	۱۶۴	٪۱۹/۰۳
مسیر شغلی	۹۹	۱۸۸	۲۲۱	۵۰۸	٪۵۸/۹۳
مجموع	۲۰۶	۳۰۳	۳۵۳	۸۶۲	٪۱۰۰/۰۰

جدول ۶. شایستگی‌های آمادگی انتخاب مسیر شغلی کتاب‌های دوره متوسطه اول

مضمون سازمان‌دهنده	مضامین پایه	فراوانی			فراوانی کل	درصد فراوانی
		پایه نهم	پایه هشتم	پایه هفتم		
شایستگی‌های	اطلاعات مسیر شغلی	۴۵	۲۴	۴۳	۱۱۲	٪۱۲/۹۹
آمادگی انتخاب	توانایی کاوش شغلی	۸	۵	۲	۱۵	٪۱/۷۴
مسیر	توانایی کسب اطلاعات شغلی	۳	۳	۴	۱۰	٪۱/۱۶
شغلی	خودآگاهی مسیر شغلی	۹	۱	۲	۱۲	٪۱/۳۹
	توانایی انتخاب مسیر شغلی	۱	۰	۰	۱	٪۰/۱۳
	مهارت انتخاب و تصمیم‌گیری	۱	۲۱	۰	۲۲	٪۲/۵۵
	نگرش شغلی	۷	۸	۳	۱۸	٪۲/۰۹
مجموع فراوانی	*****	۲۰۶	۳۰۳	۳۵۳	۸۶۲	٪۲۲/۰۴

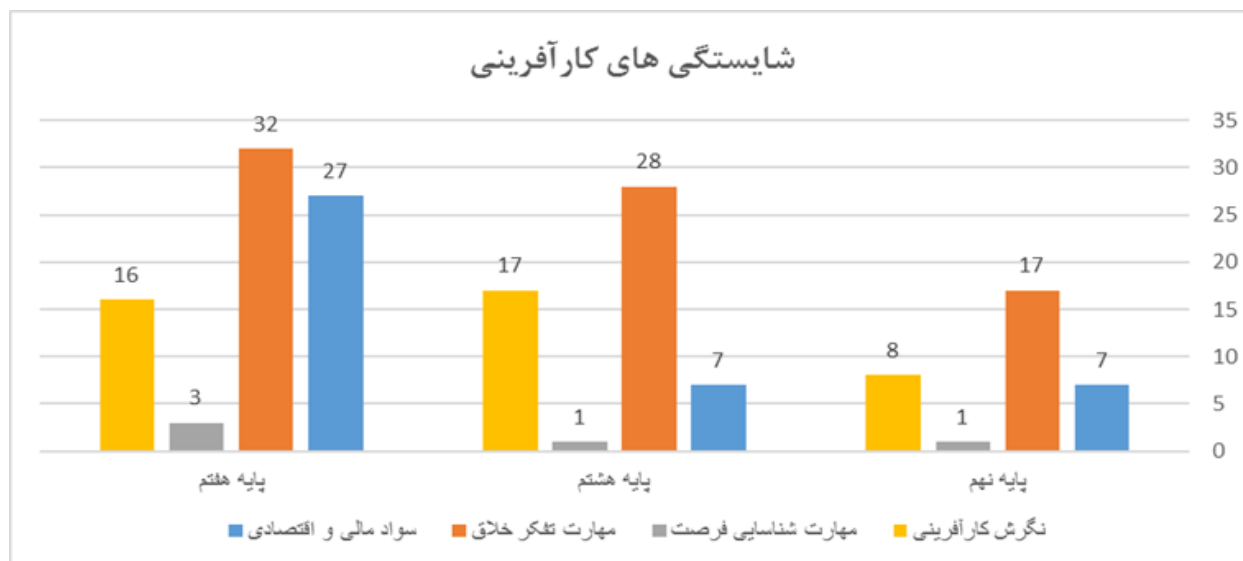
نمودار ۲. توزیع فراوانی مضمون مهارت انتخاب و تصمیم‌گیری

نمودار ۱. توزیع فراوانی مضامین آمادگی انتخاب مسیر شغلی

جدول ۷. شایستگی‌های کارآفرینی کتاب‌های دوره متوسطه اول

مضمون سازمان‌دهنده	مضامین پایه	فراوانی			فراوانی کل	درصد فراوانی
		پایه نهم	پایه هشتم	پایه هفتم		
سواد مالی و اقتصادی		۷	۷	۲۷	۴۱	۴/۷۶٪
شایستگی‌های		۱۷	۲۸	۳۲	۷۷	۸/۹۳٪
کارآفرینی		۱	۱	۳	۵	۰/۵۸٪
مهارت شناسایی فرصت		۸	۱۷	۱۶	۴۱	۴/۷۶٪
نگرش کارآفرینی		۳۳	۵۳	۷۸	۱۶۴	۱۹/۰۳٪
مجموع فراوانی	*****					

نمودار ۳. توزیع فراوانی مضامین شایستگی‌های کارآفرینی در دوره متوسطه اول

بحث و نتیجه‌گیری

کلیدی (صعودی / نزولی و پیوستگی / گسستگی) موجود در محتوای کتب درسی به‌عنوان شاخص‌ها و تبیین‌کننده‌های الگو در نظر گرفته شد. در این راستا شایستگی‌های آمادگی انتخاب مسیر شغلی، شایستگی‌های کارآفرینی به‌عنوان دو مضمون از سه مضمون سازمان‌دهنده الگوی مفهومی

به‌منظور وارسی الگوی مفهومی مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی تلفیق شده در محتوای کتب درسی دوره متوسطه اول، مضامین مورد تأیید متخصصان پژوهش، با دیدگاه‌های نظری و ادبیات پژوهش مقایسه شد. همچنین میزان توجه به مضامین، کدها و مضامین مغفول و روند مضامین

مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی مستخرج از کتاب‌های دوره اول متوسطه، جداگانه مورد تحلیل و تبیین قرار گرفت.

شایستگی‌های انتخاب مسیر شغلی در این پژوهش شامل اطلاعات مسیر شغلی، مهارت‌های مسیر شغلی (توانایی کاوش مسیر شغلی، توانایی کسب اطلاعات مسیر شغلی از منابع مختلف، خودآگاهی مسیر شغلی و مهارت انتخاب مسیر شغلی)، مهارت انتخاب و تصمیم‌گیری و نگرش شغلی می‌شوند.

اطلاعات مسیر شغلی به‌عنوان بعد دانش به‌ترتیب در پایه‌های هفتم تا نهم (۴۳، ۲۰ و ۴۵) مورد شناسایی شدند، که در مجموع با ۱۱۲ فراوانی، ۱۲/۹۹ درصد از کل مضامین فرعی (بیش‌ترین فراوانی در کل مضامین) به این مضمون توجه شده است. توجه کافی به این مضمون با دیدگاه صاحب نظران و نظریه‌پردازان شغلی همسوست.

توجه اندک به توانایی کسب اطلاعات مسیر شغلی، خودآگاهی و کاوش مسیر شغلی در محتوای کتب پایه هفتم تا نهم، با مدل رشدی ایالت میشیگان (۲۰۱۸)، که برنامه رشد شغلی خود را در سه محور آگاهی شغلی، کاوش شغلی و آمادگی شغلی برای پیش‌دبستان تا پایه دوازدهم، با تمرکز بیش‌تر بر آگاهی شغلی (در پایه‌های اول تا ششم)، کاوش شغلی (پایه هفتم و هشتم) آمادگی شغلی (نهم تا دوازدهم) سازمان داده، همچنین تأکید نظام آموزشی کره جنوبی (هولی، ۲۰۱۹)، آموزش و پرورش هنگ‌کنگ (۲۰۱۴)، انجمن آموزش فنی‌و حرفه‌ای (۲۰۱۸) و دیدگاه متخصصان پژوهش حاضر ناهمخوان است.

تأکید بر خودآگاهی مسیر شغلی (توانایی کشف ارزش‌ها، شخصیت، رغبت‌ها، باورها، توانایی‌ها، استعدادها، نیازها، خواسته‌های خود) از دیدگاه متخصصان پژوهش حاضر و اغلب نظریه‌های انتخاب شغل نظیر نظریه‌های خصیصه عامل (خودشناسی در نظریه پارسونز و هالند) و نظریه‌های رشد شغلی تحت عناوینی همچون خویش‌پنداری، نظریه رشدی سوپر و گادفردسون (پاتون و مک‌ماهون، ۲۰۰۶)، توجه محدود به خودآگاهی مسیر شغلی در محتوای کتب درسی پایه‌های هفتم و هشتم با دیدگاه متخصصان پژوهش حاضر و نظریه‌های شغلی ناهمخوان است.

از ۲۲ مورد شناسایی شده مضمون مهارت انتخاب و تصمیم‌گیری در محتوای کتاب‌های پایه هفتم تا نهم، تنها ۲۱ مورد آن در پایه هشتم و ۱

مورد در پایه نهم مشاهده شد و در پایه هفتم مغفول مانده است. به‌علاوه همه مراحل و گام‌های تصمیم‌گیری در قالب فعالیتی که خود دانش‌آموز در موقعیت تصمیم‌گیری قرار گیرد و تجربه لازم را کسب کند، کمتر مشاهده شد. همچنین فعالیت‌ها و تمرین‌ها مرتبط با انتخاب و تصمیم‌گیری موجود در کتب درسی جهت‌گیری انتخاب شغلی نداشتند. با این حال در کتاب تفکر و سبک زندگی هشتم تنها یک فعالیت تصمیم‌گیری شامل همه گام‌های آموزش داده شده شناسایی شد و در کتاب کاروفناوری نهم در یک فعالیت کلاسی دانش‌آموزان نتایج و پیامدهای انتخاب رشته را بررسی می‌کنند.

مغفول ماندن آموزش و تجربه یادگیری مهارت انتخاب و تصمیم‌گیری مسیر شغلی در پایه هفتم، عدم توجه کافی در پایه نهم و توجه به این نکته که تصمیم‌گیری شغلی از عناصر کلیدی انتخاب مسیر شغلی است، می‌تواند این فرضیه را که الگوی مشخص، منظم و منسجم برای تلفیق مؤلفه‌های شغلی بر مبنای نظریه‌های رشد شغلی توسط نویسندگان کتاب‌های درسی به کار گرفته نشده، ایجاد کند. پروژه انتخاب رشته تحصیلی در آخر کتاب کاروفناوری نهم، تمرکز شایستگی‌های انتخاب مسیر شغلی به‌ویژه مهارت‌های مسیر شغلی مانند خودآگاهی مسیر شغلی، توانایی کسب اطلاعات شغلی و کاوش مسیر شغلی تأیید کننده دیدگاه نویسندگان کتاب‌های درسی بر آنی بودن انتخاب شغلی است.

شایستگی‌های کارآفرینی مورد توافق متخصصان پژوهش حاضر متشکل از سواد مالی و اقتصادی، مهارت تفکر خلاق، نگرش کارآفرینی و مهارت شناسایی و ارزیابی (و عمل به) فرصت با جداول طبقه‌بندی شده لاکتوس (۲۰۱۵)؛ تیتل و ترزیدیس (۲۰۲۰)؛ چارچوب شایستگی کارآفرینی اتحادیه اروپا، باسیگالوپو، کمپلیس، پونی و وندن‌براند (۲۰۱۶)؛ جیانزینی، کوپیکو، فاورتو و لیتائو (۲۰۱۸) همسو است. گروه نوآوری آموزش کارآفرینی اروپا (۲۰۱۸) معتقدند آموزش کارآفرینی در متوسطه اول، تمرکز بر توسعه مهارت‌های اساسی مانند: توسعه مفهوم، حل مسئله، تصمیم‌گیری و شبکه‌سازی مهم‌اند، خلاقیت هنوز هم باید کانون توجه باشد و دانش‌آموز باید فنون مختلفی را برای ایده‌پردازی و استفاده کنند راه‌حل خلاقانه برای حل مسائل، انتخاب کردن، جویا شدن نظر دیگران و تجزیه و تحلیل خطرات (ریسک) برای آموزش در این سن مهم است، که با دیدگاه

¹. Career Preparation

متخصصان پژوهش حاضر در همه موارد جز توانایی شبکه‌سازی و تجزیه و تحلیل ریسک همسوست.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد به مضامین مرتبط با شایستگی کارآفرینی شامل: سواد مالی و اقتصادی با ۴۱ مورد فراوانی، مهارت تفکر خلاق با ۷۷ مورد فراوانی (بیش‌ترین فراوانی)، نگرش کارآفرینی با ۴۱ مورد فراوانی و مهارت شناسایی و ارزیابی (و عمل به) فرصت با ۵ مورد فراوانی (کم‌ترین فراوانی) در محتوای کتاب‌های درسی تفکر سبک زندگی، مطالعات اجتماعی و کاروفناوری توجه شده است. بیش‌ترین توجه به شایستگی‌های کارآفرینی در پایه هفتم با ۷۸ مورد فراوانی شده است. فراوانی مضمون سازماندهنده شایستگی کارآفرینی در پایه نهم با ۳۳ مورد فراوانی، نسبت به پایه هشتم با ۵۳ مورد فراوانی و ۷۸ مورد فراوانی در پایه هفتم سیر نزولی را نشان می‌دهد که با سفر یادگیری کارآفرینی مطرح شده در مدل پیشرفت گروه نوآوری آموزش کارآفرینی اروپا (۲۰۱۸) ناهمسو است.

از ۳ زیرمؤلفه مضمون سواد مالی و اقتصادی، به آشنایی با شیوه‌های تامین مالی و کسب درآمد با ۱ مورد فراوانی بسیار پایین‌تر از حد انتظار و آشنایی با مفاهیم مالی و کسب و کار (مفاهیم درآمد، سود و زیان، عرضه و تقاضا...) با ۲۶ مورد فراوانی، در حدانتظار در کتاب‌های مطالعات (۸ مورد) و کاروفناوری (۱۸ مورد) توجه شده و درک عوامل بازار (عرضه، تقاضا و ... مغفول مانده است.

از ۸ زیرمؤلفه مضمون مهارت تفکر خلاق، مضامین آشنایی و معرفی مفاهیم مرتبط با تفکر خلاق با ۷ مورد فراوانی، آموزش روش‌ها و فنون پرورش خلاقیت و به‌کارگیری تکنیک‌ها و روش‌های تقویت خلاقیت به ترتیب با ۳۵ و ۲۹ مورد فراوانی که در حدانتظار توجه شده است و دیگر مضامین شامل: توانایی خلق ایده جدید، توانایی خلق راه‌حل‌ها و اهداف جدید، توانایی کسب اطلاعات و دانش کافی نسبت به محیط پیرامون خود، توانایی تفکر فراتر از چارچوب‌های موجود، شناسایی و برداشتن موانع ذهنی و محیطی بروز خلاقیت، مغفول مانده‌اند. روش‌ها فنون به‌کارگرفته شده در کتاب کاروفناوری هفتم شامل: الگوبرداری از طبیعت، وسایل پیرامون، مخترعان و نوآوران برای برای خلق ایده، خلاقیت و نوآوری، یادگرفتن روش طراحی و ساخت برای اختراع و نوآوری، تکنیک ارتباط اجباری و بارش فکری می‌شوند.

دیدن و کشف فرصت‌ها (با بررسی و نیاز سنجی در محیط مدرسه و جامعه محلی) به‌عنوان تنها زیر مؤلفه مضمون مهارت شناسایی و ارزیابی (و عمل به) فرصت در محتوای کتاب‌های پایه هفتم تا نهم با ۵ مورد فراوانی در حد پایین‌تر از انتظار توجه شده است.

در مضمون نگرش کارآفرینی، به مضامین توجه به نقش و اهمیت کسب و کار (کارآفرینی / مشاغل خانگی، اینترنتی و...) در اقتصاد با ۱ مورد فراوانی، توجه به خلاقیت، نوآوری، کارآفرینی به‌عنوان ارزش و نگرش مثبت به ایجاد کسب و کار مستقل و ارزش آفرینی هر کدام با ۲ مورد فراوانی بسیار پایین‌تر از حد انتظار توجه شده است. توجه به ویژگی‌های فردی کارآفرین موفق با ۱۱ مورد فراوانی در حد انتظار توجه شده است.

از ۱۹ مضمون پایه تأیید شده توسط متخصصان، دو مضمون پایه مهارت‌های ارتباطی، مهارت رهبری در پایه‌های هفتم تا نهم؛ مهارت انتخاب و تصمیم‌گیری در پایه هفتم، مدیریت عاطفی در پایه نهم، همه کدهای زیر مجموعه آن‌ها مغفول مانده‌اند. همچنین از ۸۹ کد، ۴۱ کد (مضمون فرعی)، معادل ۴۶/۰۷ درصد کدها در پایه هفتم، ۳۱ کد، معادل ۳۴/۸۳ درصد کدها در پایه هشتم و ۵۰ کد، معادل ۵۶/۱۸ درصد کدها در پایه نهم مغفول مانده‌اند.

در مجموع نتایج تبیین الگو نشان داد با توجه به مغفول ماندن درصد قابل توجهی از مضامین ضروری در محتوای کتب درسی، روند تلفیق مهارت‌های انتخاب و تصمیم‌گیری، عدم توجه این مهارت در پایه هفتم و نهم، توجه اندک به مهارت‌های انتخاب مسیر شغلی در پایه هفتم و هشتم، توجه اندک به عناصر کلیدی مهارت‌های خودآگاهی و کاوش شغلی، الگوی تلفیق با در نظر گرفتن نظریه‌ها و مدل‌های رشد شغلی کارآیی کافی را در مضمون آمادگی انتخاب مسیر شغلی ندارد. همچنین تمرکز این مضمون در پایه نهم در پودمان آخر کتاب کاروفناوری و مغفول ماندن مضمون مهارت انتخاب و تصمیم‌گیری در پایه هفتم حاکی از غلبه دیدگاه آنی بر دیدگاه تکاملی انتخاب شغل در محتوای کتب درسی است. توجه اندک به مضمون شناسایی و ارزیابی فرصت، سیر نزولی دیگر مضامین شایستگی‌های کارآفرینی در مجموع بیانگر این است که الگوی مفهومی مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی تلفیق شده در محتوای کتب درسی کارآیی لازم را در آمادگی مسیر شغلی دانش‌آموزان ندارد.

پژوهش حاضر علاوه بر محدودیت‌های رایج پژوهش‌های کیفی و دام‌های ناشی از مرور ادبیات در تحلیل مضمون، با محدودیت پژوهش‌های اندک در زمینه تحلیل محتوای کیفی یا اکتشاف الگوهای مبتنی بر مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی کتاب‌های درسی به‌ویژه در دوره متوسطه اول روبرو بود که این امر مقایسه یافته‌های پژوهش را با دشواری مواجه نمود و پژوهشگران مجبور به مقایسه با مبانی نظری و پژوهش‌های محدودنگر تحلیل محتوای کتاب‌های درسی بودند. این امر ضرورت انجام پژوهش‌های بیش‌تر در این زمینه را در آینده نشان می‌دهد؛ همچنین در صورت اصلاح و ویرایش کتاب‌های درسی دوره متوسطه اول، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های دیگری به‌منظور ارزشیابی مجدد محتوای کتاب‌های درسی انجام شود. با توجه به تلفیق این مؤلفه‌ها در محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی انجام پژوهش مشابه در دوره ابتدایی ضروری به‌نظر می‌رسد.

با عنایت به نتایج پژوهش به‌منظور اصلاح الگوی تلفیق مؤلفه‌های ضروری راهنمایی و کارآفرینی در کتاب‌های درسی دوره متوسطه اول، در راستای توانمندسازی آمادگی‌های انتخاب مسیر شغلی و شایستگی‌های کارآفرینانه پیشنهادهای زیر نیز ارائه می‌شود:

کتاب‌های کاروفناوری دوره متوسطه اول به‌عنوان اصلی‌ترین کتاب مرتبط با آموزش شغلی و کارآفرینی به‌صورت پودمان مستقل از یکدیگر تالیف شده است. نحوه تلفیق مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی به‌صورت گسسته، نشان‌دهنده همخوانی سبک تألیف و تلفیق است. با این حال با نظریه‌های تکاملی و رشدی انتخاب شغل ناهمخوان و نیازمند اصلاح جدی تلفیق‌کنندگان مضامین ضروری راهنمایی شغلی و کارآفرینی همسو با

نظریه‌های رشد شغلی است. همچنین مضامین ضروری مغفول مهارت‌های ارتباطی و مهارت رهبری به‌عنوان مهارت‌های بنیادی در همه پایه‌ها و مهارت انتخاب و تصمیم‌گیری به‌عنوان هسته مرکزی انتخاب مسیر شغلی مغفول در پایه هفتم، مدیریت عاطفی به‌عنوان عامل تأثیرگذار در مهارت تصمیم‌گیری در پایه نهم در محتوای کتاب‌های درسی این دوره گنجانده و به دیگر مضامینی که کم‌تر توجه شده، توجه کافی شود.

در طراحی اهداف برنامه آموزش شغلی و کارآفرینی به مفاهیم خودکارآمدی کارآفرینی و خودکارآمدی تصمیم‌گیری مسیر شغلی به عنوان دو عنصر کلیدی و پیش‌بینی کننده قصدکارآفرینانه و آمادگی انتخاب مسیر شغلی، مدنظر متخصصان برنامه‌ریزی درسی و برنامه راهنمایی شغلی مدارس متوسطه اول قرار گیرد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده نخست در رشته مشاوره دانشگاه علامه طباطبائی تهران است و ملاحظات اخلاقی رعایت شده است.

حامی مالی: این مطالعه بدون حامی مالی و در قالب رساله دکتری انجام شده است.
نقش هر یک از نویسندگان: نویسنده نخست به‌عنوان پژوهشگر اصلی، نویسندگان دوم به‌عنوان استاد راهنما و نویسنده سوم و چهارم به‌عنوان استادان مشاور در این پژوهش نقش داشتند.

تضاد منافع: این پژوهش برای نویسندگان هیچ گونه تضاد منافی نداشته است.
تشکر و قدردانی: بدین وسیله از استادان راهنما، مشاور و متخصصان مشارکت‌کننده در این پژوهش صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.

References

- Abedi Ja'fari, H., Taslimi, M., Faghihi, A., Sheikhzade, M. (2011). Thematic Analysis and Thematic Networks: A Simple and Efficient Method for Exploring Patterns Embedded in Qualitative Data Municipalities). *Strategic Management Thought*, 5(2), 151-198. [Link]
- Asgharnejād, K., Ranjdoust, S., Azimi, M. (2020). Explaining the components of the competency-based vocational training and analyzing its position in the non-technical competency textbooks of the second cycle high school technical and vocational and work and knowledge fields of education. *Educational Innovations*, 19(1), 31-46. [Link]
- Association for Career and Technical Education. (2018). career exploration in middle school. Setting Students on the Path to Success. (ACTE) [Link]
- Australian Blueprint For Career Development (2008). [Link]
- Azizi, M., Mokhtari, N. (2018). Entrepreneurship education for knowing, doing and being in primary school with integrated approach. *Journal of Entrepreneurship Development*, 10(4), 635-654. [Link]
- Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). EntreComp: The entrepreneurship competence framework. *Publications Office of the European Union*. [Link]
- Bahmani, N., Arasti, Z., Hoseini, S. (2018). Entrepreneurship education in elementary schools in order to improve entrepreneurial attitude. *Journal of Entrepreneurship Development*, 10(4), 555-574. [Link]
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, Vol. 3, No. 2, Pp. 77-101. [Link]
- Bridgstock, R., Grant-Imaru, M., & McAlpine, A. (2019). Integrating career development learning into the curriculum: Collaboration with the careers service for employability. *Journal of Teaching and Learning for Graduate Employability*. 10(1). 56-72. [Link]
- Collins, J. and Barnes, A. (2017). Careers in the Curriculum. What works? London: The Careers & Enterprise Company. [Link]
- Dourandish, A., Nāderi, E., Seifnarāghi, M. (2019). Designing a competency-based curriculum framework for the industrial mechanics' discipline at the second cycle secondary school level. *Educational Innovations*, 18(3), 7-38. [Link]
- Education Bureau (2014). Guide on Life Planning Education and Career Guidance for Secondary Schools. 1st Edition. HongKong. [Link]
- European Commission (2012) Entrepreneurship Education at School in Europe. National Strategies, Curricula and Learning Outcomes. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. [Link]
- Godbey, S., & Gordon, H. R. (2019). Career Exploration at the Middle School Level: Barriers and Opportunities. *Middle Grades Review*, 5(2). [Link]
- Gianesini, G., Cubico S., Favretto G., Leitão G. C. C. (2018). "Entrepreneurial competences: comparing and contrasting models and taxonomies" in Entrepreneurship and the industry life cycle. Vol. 6, eds. [Link]
- Gysbers, N. C. (2008). Career guidance and counselling In primary and secondary Educational settings. In Athanasou, J.A. & Van Esbroeck, R. (Eds.). *International Handbook of Career Guidance* (pp. 249-264.). [Link]
- Gysbers, N. C. (2013). Career-Ready Students: A Goal of Comprehensive School Counseling Programs. *National Career Development Association*. [Link]
- Gysbers, N. C., Stanley, J. B., Bunch, L. K., Magnuson, C. S., and Starr, M. F. (2011). *Missouri comprehensive guidance and counseling program*. Warrensburg, Missouri: A Manual for Program Development, Implementation, Evaluation and Enhancement. Copyright of Missouri Center for Career Education, University of Central Missouri. [Link]
- Hedayati, A., Maleki, H., Sadeghi A. R., & Saadipour E. (2016). Contemplation on Competency-based Curriculum in Medical Education. *Iranian Journal of Medical Education*. [Link]
- Hiebert, B. (2010) Comprehensive Guidance and Counseling in the Schools: Career-life Planning For All. Learning Achievement and career Development. *International Association for Educational and Vocational Guidance*. [Link]
- Holmgren, C., & From, J. (2005). Taylorism of the mind: Entrepreneurship education from a perspective of educational research. *European Educational Research Journal*, 4(4), 382-390. [Link]
- Hooley, T. (2019). International approaches to quality in career guidance. *Oslo: Skills Norway*. [Link]
- Hooley, T., Watts, A. G., and D. Andrews D. (2015). Teachers and careers. The role of school teachers in delivering career and employability learning.

- International Centre for Guidance Studies, University of Derby, Derby.* [Link]
- ICEE PROGRESSION MODEL. (2018). From the Entrepreneurship Competence Framework (EntreComp) to Practice in Schools. *JA Europ* www.icee-eu.eu [Link]
- ITHACA Group (2019). Future Ready: Research on incorporating career education in the Australian Curriculum. *commissioned by the Australian Government Department of Education and Training.* [Link]
- Lackéus, M. (2015). Entrepreneurship in Education. What, Why, When, Who. *Centre for Entrepreneurship, SMEs, Tourism and Local Development.* [Link]
- Maghamdoost, A., Hatami, J., talae, E., Shams, G. (2019). Designing and Validating an Optimal Pattern for Vocational Curriculum with an Entrepreneurial Approach. *Journal of Curriculum Studies*, 14(54), 117-152. [Link]
- Mariani, M., Berger, C., Koerner, K., & Sandlin, C. (2016). Operation occupation: A college and career readiness intervention for elementary students. *Professional School Counseling*, 20(1), 65-76. [Link]
- McCallum, E. (2019). Entrepreneurial learning in TVET. Bantani Education. *Coordinated by Miki Nozawa, Nickola Browne and Wouter de Regt (UNESCO-UNEVO).* [Link]
- Michigan Department of Education. (2018). Michigan Career Development Model. *Michigan Department of Education, Office of Career and Technical Education.* [Link]
- Modarresi Saryazdi, A., Naderi, E., Seif Naraghi, M., Ahghar', G. (2018). Presentation of a theoretical model of entrepreneurship-oriented curriculum for Farsi courses at elementary school. *Journal of Teaching Persian to Speakers of Other Languages*, 7(TOME 15), 53-76. [Link]
- Mueller, D., and Gozali-Lee, E. (2013). College and career readiness: A review and analysis conducted for Generation. *Saint Paul, MN: Wilder Research.* [Link]
- Omidi, J., Hashemi, S. A., Gholtash, A., & Mashinchi, A. (2019). Designing a curriculum design for entrepreneurship education for junior high School Students. *Journal of Theory & Practice in Curriculum*. 7 (14):5-34 [Link]
- Patton, Wendy and McMahon, Mary (2006) The Systems Theory Framework Of Career Development And Counseling: Connecting Theory And Practice. *International Journal for the Advancement of Counselling*. 28(2): 153-16 [Link]
- Palmer, H., & Johansson, M. (2018). Combining entrepreneurship and mathematics in primary school – what happens? *Education Inquiry*. Vol. 9, No. 4, 331–346 [Link]
- Sinay, E., & Graikinis, D. (2018). Global competencies in deeper learning environments enabled by pervasive digital technologies: Evolving framework for theoretical foundation and developmental evaluation. *Toronto, Ontario, Canada: Toronto District School Board* [Link]
- Sobhaninejad, Mahdi, Moghadam, Mina. (1392). Explain the dimensions and components of a comprehensive entrepreneurial attitude and analyze it in the content of general and complete skill textbooks and of Secondary Vocational Education. *Journal of Educational Leadership and Management*, 7 (1), 55-79. [Link]
- Sultana, R. G. (2018). A Handbook on Enhancing the quality of career guidance in secondary schools. *University of Malta.* [Link]
- Super, D. E. (1980). A life-span, life space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 16, 282-298. [Link]
- UNESCO. (2017). Textbooks for Sustainable Development: A Guide to Embedding. New Delhi. *Corporate author: UNESCO; Mahatma Gandhi Institute of Education for Peace and Sustainable Development (MGIEP)* [Link]
- Tittel, A., Terzidis, O. (2020). Entrepreneurial competences revised: developing a consolidated and categorized list of entrepreneurial competences. *Entrep.Educ.*, 3, 1-35. [Link]
- Watts, A.G. (2001). Career Education for Young People: Rationale and Provision in the UK and Other European Countries. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, Vol.1, No.3, pp. 209-222. [Link]
- Watts, A.G. (2009). The Relationship of Career Guidance to VET, *OECD, Paris.* [Link]
- Watts, A.G. (2010). Career Guidance and Post-Secondary Vocational Education and Training. A paper prepared for the OECD Review of Post-Secondary Vocational Education and Training, Skills beyond School. *Paris: OECD.* [Link]
- Wood, C., & Kaszubowski, Y. (2008). The career development needs of rural elementary school students. *The Elementary School Journal*, 108(5), 431-444. [Link]